فصلنامه علمی - پژوهشی سیاستگذاری عمومی، دوره ٤ ، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۷، صفحات ۳۲-۹

تدوین چارچوب خط‌مشی گذاری تعاملی برای مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری جمهوری اسلامی ایران

داود حسین پور[1]
دانشیار مدیریت دولتی دانشگاه علامه طباطبائی
جواد معدنی
دانشجوی دکتری مدیریت دولتی دانشگاه علامه طباطبائی
فتاح شریف‌زاده
استاد مدیریت دولتی دانشگاه علامه طباطبائی
محمدجواد محقق نیا
استادیار مالی و بانکداری دانشگاه علامه طباطبائی
(تاریخ دریافت: ۹۶/۱۲/۲۳ - تاریخ پذیرش: ۹۷/۳/۲۵)

چکیده

از آنجایی که در اسناد بالادستی کشور ما، مبارزه با فساد از اصلی ترین اقدامات است؛ لذا نیاز است تا با مصادیق مربوط به آن نیز مقابله شود. پول‌شویی یکی از مهمترین مصادیق فساد است که در اکثر اوقات از طریق نظام بانکی صورت می گیرد. در این تحقیق، چارچوب خط‌مشی گذاری تعاملی برای مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری جمهوری اسلامی ایران تدوین شده است. روش تحقیق حاضر، روش کیفی است که با استفاده از روش تحلیل مضمون، داده‌ها را شناسایی و تحلیل می کند. با بررسی مصاحبه ها و ادبیات داخلی و بین‌المللی، ۲٦٥ شاخص استخراج شدند که از میان این شاخص ها، ٥٦ مضمون سازمان دهنده و ٥ مضمون فراگیر شناسایی شد. بر اساس نتایج تحقیق، چارچوب خط‌مشی گذاری تعاملی در مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری ج.ا.ا، فراهم‌کننده تدابیر مشارکت جویانه و مدیریتی است که با اشراف اطلاعاتی و با بهره‌گیری از مشارکت‌های تعاملانه بازیگران مؤثر در راستای نیل به اهداف مربوطه، مثمرثمر خواهد بود.

واژگان کلیدی: خط‌مشی، خط‌مشی‌گذاری تعاملی، پول‌شویی، مبارزه با پول‌شویی، نظام بانکداری.

1- نویسنده مسئول Email: Arjim000@gmail.com

مقدمه

با پیشرفت جوامع و سازمان‌های فعال در آن‌ها، امور و فرآیندهای اداری نیز به‌طور فزاینده‌ای پیچیده می‌شوند. این امر به سبب آن است که مسائل عمومی پیچیده‌تر می‌شوند. با توجه به پیچیده بودن این مسائل، خط‌مشی گذاری نیازمند ابزارها و روش‌های علمی است که در صورت عدم إتخاذ آن‌ها، مسائل و مشکلاتی به میان می‌آید. فساد اداری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین این مشکلات است که امروزه گریبان‌گیر بسیاری از سازمان‌ها و جوامع کنونی است. این پدیده شوم دارای مصادیق متفاوتی است که در یک دسته‌بندی کامل از مرکز جهانی مبارزه با فساد اداری[1](۲۰۱٤) عبارتند از: رشوه، حق التسریع، اخاذی، تقلب، کلاهبرداری، تبانی، سوءاستفاده از قدرت، اختلاس، پول‌شویی. از نظر بسیاری از اندیشمندان، امروزه یک نوع جدید از جنگ در حال آتش‌افروزی است. در این جنگ بدون آنکه گلوله‌ای شلیک شود، از تحریم‌های اقتصادی و محدودیت‌های بانکی استفاده می‌شود. این واقعیت جنگ مالی مدرن است. در این نوع جنگ، مؤسسات مالی و بانکی هدف هستند و تقریباً همه جوامع در معرض خطر قرار دارند(Lin, 2016).

پول‌شویی زمانی رخ می‌دهد که در آن وجوه نقدی و یا دارایی‌های به‌دست‌آمده توسط فعالیت‌های مشکوک، از یک مکان‌به‌مکان دیگر جابجا شود تا منبع اصلی پول کثیف از بین برود(GIACC, 2014). در مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری ج.ا.ا مسائل مختلفی وجود دارند. اولین و مهمترین مسئله، وضعیت فساد اداری و پول‌شویی در ایران است. طبق گزارش سازمان شفافیت بین‌الملل (TI) در سال ۲۰۱۷ ایران از بین ۱۸۰ کشور موردبررسی، در رتبه ۱۳۰ قرار دارد(Transparency International, 2017). مؤسسه «بازل[2]» سوئیس در مِی[3] ۲۰۱٦، آماری درباره ریسک پول‌شویی در کشورهای گوناگون منتشر کرده که بنابر آن، ایران جزء کشورهایی است که دارای بالاترین ریسک پول‌شویی در جهان است.

گروه ویژه اقدام مالی(FATF[4]) در گزارشی ایران و کره شمالی را در زمره کشورهای غیرهمکار یا لیست سیاه قرار داد و اقدامات متقابل را علیه این کشورها توصیه کرد(Basel AML Index Report, 2016). مسئله دوم این است که نهادهای داخلی مبارزه با پول‌شویی، اهتمام جدی در مقابله با این پدیده شوم را ندارند.

از نظر بسیاری از صاحب‌نظران، علت آن است که این نهادها، خط‌مشی‌ها و چارچوب‌های مشخصی در مبارزه با پول‌شویی نداشته و حتی برخی از آن‌ها در رابطه با تدوین و اجرای

1- Global Infrastructure Anti-Corruption Centre (GIACC)
2- BASEL
3- May
4- Financial Action Task Force (FATF)

خط‌مشی‌ها هماهنگی‌های لازم را ندارند. موارد فوق، تنها قسمتی از مسائل داخلی پیش‌رو درباره موضوع هستند، اما در بعد بین‌المللی نیز این مسائل به‌طور جدی گریبان‌گیر کشور ما هستند. مسئله سوم از آنجا نشأت می‌گیرد که باتوجه به مسائل پیش‌آمده در پسابرجام، «بانکداری» از جمله حوزه‌هایی است که جامعه بین‌المللی از طریق آن، ایران را تحت تأثیر قرار داده است. بر اساس متن برجام، استفاده از تمام خدمات بانکی و مؤسسات مالی و اعتباری بین‌بانکی دنیا برای ایران فراهم خواهد شد و در همین رابطه بایستی اقدامات اساسی در نظام بانکداری کشورمان اتخاذ گردد که همگام با استانداردهای بین‌المللی باشند.

از مهمترین اقدامات، حوزه مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری است. مسئله چهارم این است که بسیاری از این نهادها بدلیل قدرت بازدارندگی بالا در سطح بین‌الملل و همچنین با نفوذ بسیاری از ابرقدرت‌ها در فرآیندهای اداری و اجرایی آن‌ها، خط‌مشی‌هایی را تدوین و اجرا می‌نمایند که بسیاری از آن‌ها به سود مطامع و خواسته‌های آنان و به ضرر سایر کشورهاست.

از مسائل فوق این‌گونه برداشت می‌شود که جمهوری اسلامی ایران برای دستیابی مؤثر به یک سیستم سالم، نیازمند یک رویکرد جامع و چندبعدی است که تعامل نهادهای خط‌مشی‌گذار در زمینه مبارزه با پول‌شویی را سبب گردد. یک دیدگاه یاری‌کننده در مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری، «خط‌مشی‌گذاری تعاملی» است که همواره بر نقش اصلی نهادهای خط‌مشی‌گذار در مقابله با این مسئله تأکید دارد. خط‌مشی‌گذاری تعاملی فرآیندی است که به‌موجب آن گروه‌های متعددی فعالانه ایفای نقش می‌کنند و مشترکاً به یک تصمیم می‌رسند.

مبارزه با پول‌شویی، با کنترل دسترسی به سیستم مالی و جلوگیری از ورود پول کثیف به سیستم مالی آغاز می‌شود و بانک‌ها به‌عنوان هسته اصلی شبکه حفاظت از سیستم مالی، وظیفه بزرگی را بر عهده‌دارند. در این راستا، با عنایت به تجارب بین‌المللی در زمینه برنامه‌های مبارزه با پول‌شویی، تمامی بانک‌های خصوصی، دولتی و مؤسسات اعتباری، به‌منظور مبارزه با آن ملزم به رعایت اصولی هستند که مورد توافقِ عمومی سازمان‌های بین‌المللی فعال در زمینه مبارزه باپول‌شویی و تمام کشورهایی است که دارای قانون و برنامه‌های مبارزه با پول‌شویی بوده و فعالانه آن‌ها را دنبال می‌کنند. در این پژوهش هدف این است تا با تدوین چارچوب خط‌مشی‌گذاری تعاملی در مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری جمهوری اسلامی ایران به این مهم دست‌یابیم.

مبانی نظری

خط‌مشی گذاری تعاملی[۱]

خط‌مشی‌گذاری تعاملی فرآیندی است که به‌موجب آن هیئت حاکمه با سایر مقامات صلاحیت‌دار و سازمان‌ها جهت ایجاد خط‌مشی همکاری می‌کند. هدف این فرآیند تسهیل اجرای خط‌مشی و انجام آن به‌صورت مؤثرتر می‌باشد. این مقوله بر این فرض استوار است که وقتی بخش‌های (قوای) سه‌گانه[۲] نقش فعالی را در ایجاد خط‌مشی‌ها ایفا می‌کنند، احتمال بیشتری خواهد داشت تا نتایج آن را بپذیرند و حتی می‌تواند زمینه بهتری را برای اجرای پیش‌بینی‌ها آماده کند. این نوع خط‌مشی‌گذاری به همکاری و مشارکت همه‌جانبه نهادهای دولتی و خصوصی و... و آحاد مردم تأکید دارد که با همکاری یکدیگر، خط‌مشی‌هایی را تدوین و اجرا می‌کنند که توافق و رضایت جمعی را در پی دارند(Hill & Hupe, 2014, P: 98).

مراحل خط‌مشی‌گذاری تعاملی

رویه‌های از قبل تعیین‌شده برای خط‌مشی‌گذاری تعاملی وجود ندارد و این مراحل به‌طور خطی به هم متصل نیستند و بهتر است ارتباطِ بین مراحل را به‌عنوان روابط دایره‌ای توصیف کرد. در طول مدت فرآیند خط‌مشی، بازخورد را می‌توان از مراحل قبلی به دست آورد و همچنین فرآیند خط‌مشی را می‌توان از چندین موقعیت آغاز کرد(Driessen, Glasbergen & Verdaas, 2001).

مرحله اول؛ شناسایی[۳]: در این مرحلهٔ مقدماتی، فرآیند را باید برحسب پیچیدگی و وابستگی مشخص کرد. نمودار ویژگی‌های فرآیند باید به کمک تحلیل‌گران موقعیت رسم شود و بر مبنای آن نمودار، می‌توان برآوردهای اولیه از فرصت‌ها و ریسک‌های فرآیند را انجام داد.

مرحله دوم؛ ابتکار عمل[٤]: این مرحله‌ای است که در آن فرآیند رسماً آغاز می‌شود. مشارکت‌کنندگان به یکدیگر می‌گویند که انتظار به‌دست آوردن چه چیزی را دارند و چه چیزی را می‌توانند عرضه کنند. در این هنگام باید تأیید و پشتیبانی از روشی که مورداستفاده قرار خواهد گرفت، به‌دست آید.

۱- خط‌مشی‌گذاری تعاملی (Interactive policy making) از جدیدترین و آخرین نظریات مطروحه در دانش خط‌مشی گذاری است.

۲- منظور از بخش‌های (قوای) سه‌گانه، همان قوای مقننه، مجریه و قضائیه است.

3- Exploration

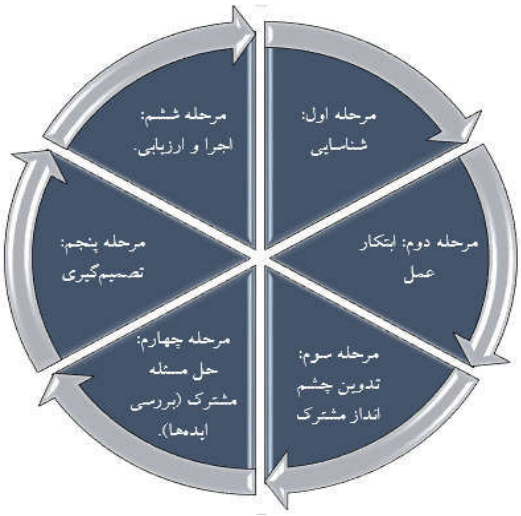
4- Initiative

مرحله سوم؛ تدوین چشم‌انداز مشترک[1]: در این مرحله باید تعیین شود که آیا می‌توان اجماع را در میان بخش‌ها به‌دست آورد یا نه؟ از مشارکت‌کنندگان انتظار می‌رود که بر سر یک تعریف مشترک از مسائل و اهداف پروژه توافق کنند.

مرحله چهارم؛ حل مسئله مشترک[بررسی ایده‌ها][2]: در این مرحله، نظرات و ایده‌های هریک از شرکت‌کنندگان، قبل از اقدام مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مرحله پنجم؛ تصمیم‌گیری[3]: در این مرحله تصمیم رسمی آغاز می‌شود و میزان حمایت از تصمیم در میان تعداد زیادی از بخش‌ها تعیین می‌شود.

مرحله ششم؛ اجرا و ارزیابی[4]: در این مرحله، اقداماتی که موردتوافق قرارگرفته‌اند وارد فاز اجرایی می‌شوند. همچنین تا اندازه‌ای "کنترل" پیشرفت کار باید انجام شود(Driessen, Glasbergen & Verdaas, 2001). مراحل فوق را می‌توان در شکل ذیل ترسیم نمود:

شکل ۱- مراحل خط‌مشی‌گذاری تعاملی.

پول‌شویی

نخستین بار فردی به نام آل کاپون[5] گروهی مخفی را که هریک، مُتخلف حرفه‌ای بودند به نام آل کاپون‌ها تشکیل داد. این گروه برای پنهان‌سازی اقدامات مجرمانه‌شان رختشوی‌خانه‌ای را راه‌اندازی کردند و وانمود می‌کردند درآمد خویش را از طریق کار کردن در این رختشوی‌خانه

1- Common perception
2- Joint problem-solving
3- Decision-making
4- Implementation and evaluation
5- Al Capone

بدست می‌آورند. پول‌شویی فعالیتی غیرقانونی است که در طی انجام آن، عواید و درآمدهای ناشی از اعمال خلاف قانون، مشروعیت می‌یابند (Gnutzmann et al, 2010, p. 245). فرآیند پول‌شویی دارای سه مرحله به‌شرح زیر است[۱](Srinagar, 2016; p. 1-2):

الف) جایگذاری[۲] یا تزریق عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه به شبکه مالی رسمی است که با هدف تبدیل عواید از حالت نقدی به ابزارها و دارایی‌های مالی صورت می‌گیرد.

ب) لایه‌بندی[۳] این مرحله که در واقع جداسازی عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه از منشأ یا فعالیت‌های موجود آن است که از طریق ایجاد لایه‌های پیچیده‌ای از معاملات، ردگیری منشأ عواید مزبور صورت می‌گیرد.

ج) یکپارچه‌سازی[٤] که آخرین مرحله در فرآیند پول‌شویی یکپارچه‌سازی یا فراهم کردن پوشش ظاهری مشروع ظاهری مشروع و توجیه قانونی برای عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه است(Srinagar, 2016; p. 1-2).

پول‌شویی در نظام بانکی

بانک‌ها از جمله شناخته‌شده‌ترین مؤسسات مالی هستند، نهادهایی که در سیستم پول‌شویی قرارگرفته‌اند و نقش آن‌ها بسیار مهم است. هدف اصلی پولشویان، قانونی ساختن پول کثیف و مجرمانه است. اکثر بانک‌ها از پول وارد شده به حساب افراد حقیقی یا حقوقی استفاده می‌کنند و سپس از طریق عملیات بانکی پول را به سایر بانک‌های کشور یا خارج از کشور منتقل می‌کنند(Nikoloska & Simonovski, 2012). مرسوم‌ترین اشکال پول‌شویی از طریق نظام بانکی و مؤسسات اعتباری عبارت‌اند از:

الف) نظام بانکداری زیرزمینی[٥]

نظام بانکداری زیرزمینی که نظام بانکداری موازی هم نامیده می‌شود، سیستمی است که خارج از نظام بانکداری رسمی بوده و بدون مقررات و نظارت‌های قانونی فعالیت می‌کند و در آسیا حاوالا[٦]؛ در هند، هاندی[۷]، و در شرق دور فِی چیئِن[۸] نامیده می‌شود. این سیستم بر اساس

۱- ذکر این نکته ضروری است که فرآیند پول‌شویی ممکن است به‌صورت جداگانه و متمایز یا به‌طور همزمان اتفاق افتد. چگونگی استفاده از این مراحل به سازوکارهای موجود برای پول‌شویی و شرایط سازمان‌های مجرم بستگی دارد.

2- Placement
3- Layering
4- Integration
5- Hawala
6- Hawala
7- Hundi
8- Fei ch'ien

تحرکات قومی و نژادی است. بدین معنا که مجرمان و خلافکاران برای ارسال پول نامشروع به‌جایی دیگر، نیازمند کمک این گروه‌ها هستند(Sullivan, 2015).

ب) خودپردازها

دستگاه‌های خودپرداز به دو بخش تقسیم می‌شوند: یک دستگاه تحت مالکیت و کارکرد در بانک و یک دستگاه تحت مالکیت و کارکرد شخصی. دستگاه‌های خودپرداز تحت مالکیت بانک ممکن است در بانک و یا خارج از بانک واقع شده باشند، اما هنوز هم تحت مالکیت بانک هستند. *دستگاه‌های* خودپرداز شخصی که بنام دستگاه‌های خصوصی نیز شناخته می‌شوند، می‌توانند توسط یک فرد یا موسسه‌ای خریداری شوند و در هر محلی نصب گردند(Sullivan, 2015).

ج) پول‌های دیجیتال

پول‌های دیجیتال از طریق بورس اوراق بهادارِ دیجیتال خریداری می‌شوند و بعد می‌توانند در هر فروشگاهی که پول دیجیتال را به‌عنوان پرداخت می‌پذیرد، پرداخت شوند. متأسفانه، پول دیجیتال توسط موسسه و نهادی تنظیم و یا بیمه نمی‌شود. یکی از موضوعات مهم، بی‌نام‌ونشان بودن حساب‌هاست. حساب‌ها می‌توانند از طریق اینترنت ایجاد شوند، بنابراین، ممکن است هرگونه سندی مشکوک باشد(موسوی و معدنی، ۱۳۹۶).

مطالعات انجام شده

در چند دهه اخیر که بحث خط‌مشی‌گذاری مورد مداقه بسیار واقع شده است؛ محققین به صورت پراکنده مباحثی را به میان آورده‌اند. در سال ۱۹۹۹، آقای سی.ون وئرکیوم[1] در مقاله‌ای تحت عنوان "*خط‌مشی‌گذاری تعاملی: اصول [قواعد کلی]*[2]" این مبحث را مورد بررسی قرار دادند و بیان کردند که خط‌مشی‌گذاری تعاملی فرآیندی است که به موجب آن گروه‌های متعددی فعالانه ایفای نقش می‌کنند و مشترکاً به یک تصمیم می‌رسند. محققین دیگری چون دریسن و همکاران(۲۰۰۱)؛ دِ وریس[3](۲۰۱۰) ون تاتنهووه، ادلنبوس و ژان کلوک[4](۲۰۱۰) مباحثی را درباره خط‌مشی‌گذاری تعاملی به میان آورده‌اند. اما این مبحث مهم، بدلیل جدید بودن از غِنای نظری برخوردار نبوده و با کمبود مبانی نظری مواجه است. رزآکرمن و کارینگتون[5](۲۰۱۳) در کتابی

1- C. van Woerkum
2- Interactive Policy-Making: The Principles
3- De Vries
4- VAN Tatenhove, Edelenbos & Jan klok
5- Rose-Ackerman & Carrington.

تحت عنوان «*خط‌مشی‌های مبارزه با فساد اداری*» به بررسی مزایا و چالش‌های حکمرانی خوب[1] و برنامه‌های مؤسسات مالی بین‌المللی در مبارزه با فساد اداری می‌پردازند. آن‌ها در بسیاری از فصول این کتاب تاکید می‌کنند که «پول‌شویی»، یکی از مهمترین و اصلی ترین مصادیق فساد در جهان است. نیکولوسکا و سیمونوسکی[2](۲۰۱۲) در تحقیقی تحت عنوان « *نقش نظام بانکداری به‌عنوان یک نهاد در پیشگیری از پول‌شویی در مقدونیه*» بیان می‌کنند که پول‌شویی یک جرم ثانویه[3] است که از آن به‌عنوان سهل‌ترین راه برای سازماندهی فعالیت‌های مجرمین در سیستم پولی و مالیِ قانونی یاد می‌شود.

روش‌شناسی تحقیق

طرح کلی تحقیق در این پژوهش، با توجه به اهداف، موضوع و رویکرد پژوهش؛ کیفی است. در این طرح تحقیق، داده‌های کیفی با استفاده از روش «تحلیل مضمون[4]» جمع‌آوری و تحلیل می‌شوند. ابتدا با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، مضامین مربوطه استخراج شدند و این مضامین به‌وسیله روش کیفی تحلیل مضمون به چارچوب تبدیل شدند. روش تحلیل مضمون، فرآیندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (Braun & Clarke, 2006). بنابراین، تحلیل مضمون، برخلاف برخی از روش‌های کیفی، به چارچوبی نظری –که از قبل وجود داشته باشد– وابسته نیست و از آن می‌توان در چارچوب‌های نظری متفاوت و برای امور مختلف، استفاده کرد. همچنین، تحلیل مضمون، روشی است که هم برای بیان واقعیت و هم برای تبیین آن به‌کار می‌رود (همان). تحلیل مضمون، یکی از مهارت‌های عام و مشترک در تحلیل‌های کیفی است؛ به همین دلیل، بویاتزیس[5] (۱۹۹۸: ٤) آن را نه روشی خاص، بلکه ابزاری مناسب برای روش‌های مختلف، معرفی می‌کند. رایان و برنارد[6] (۲۰۰۰) نیز کدگذاری مضامین را فرآیند پیش‌نیاز تحلیل‌های اصلی و رایجِ کیفی، معرفی می‌کنند تا روشی منحصربه‌فرد و خاص. اما به عقیده براون و کلارک[7](۲۰۰٦)، تحلیل مضمون را باید روش ویژه‌ای در نظر گرفت که یکی از مزایای آن، انعطاف‌پذیری است (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۵۲). مراحل *شش‌گانه* تحلیل تِم در ادامه توضیح داده‌شده‌اند. تحلیل تِم فراگردی بازگشتی است که در آن حرکت‌به‌عقب و جلو در بین مراحل ذکرشده وجود دارد

1- Good Governance
2- Nikoloska & Simonovski
۳- اینکه پول‌شویی یک جرم ثانویه است یعنی اینکه ابتدا یک جرم به وقوع می پیوندد و بمنظور قانونی جلوه دادن سود حاصل از آن جرم، پول‌شویی رخ می دهد.
4- Thematic Analysis.
5- Boyatzis
6- Ryan & Bernard
7- Braun & Clarke

(Braun & Clarke, 2006: 86). به‌علاوه تحلیل تِم فراگردی است که در طول زمان انجام می‌پذیرد.

مرحله ۱: آشنایی با داده‌ها؛ مرحله ۲: ایجاد کدهای اولیه؛ مرحله ۳: جستجوی تم‌ها؛ مرحله ٤: بازبینی تم‌ها؛ مرحله ٥: تعریف و نام‌گذاری تم‌ها و مرحله ٦: تهیه گزارش.

این روش مزایا و فرصت‌های مهمی را برای محقق به ارمغان می‌آورد از جمله: شناسایی خلأ دانشی موجود در زمینه موردمطالعه، تشریح چرایی و چگونگی ارتباط سؤالات تحقیق با تحقیقات قبلی، تمرکز بر موضوع تحقیق، استفاده از ادبیات نظری به‌عنوان یک منبع داده در کنار سایر منابع (مصاحبه و پرسشنامه)، درک بهتر از پدیده بررسی، آگاهی بیشتر نسبت به موضوع با افزایش حساسیت نسبت به روابط ضمنی میان متغیرهای تحقیق، درک مناسب از تحلیل داده‌های جدید و رسیدن به اهداف اصلی تحقیق (Tummers & Karsten, 2011; p.16). جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه بازیگران مؤثر نهادهایِ خط‌مشی‌گذار داخلی کشور در مبارزه با پول‌شویی؛ و همچنین نمایندگان نهادهای همکاریِ بین‌المللی در حوزه مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری هستند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند که یکی از روش‌های نمونه‌گیری کیفی است، مورد شناسایی و مصاحبه قرار می‌گیرند. البته واضح است که تعداد نمونه‌ها با توجه به دستیابی به اشباع نظری تعیین می‌گردد. در این پژوهش از نمونه‌گیری هدفمند روش متوالی یا متواتر استفاده شده است. در این روش‌ها به‌جای انتخاب یک نمونه ثابت حجم نمونه آن‌قدر افزایش می‌یابد تا زمانی که دیگر کافی باشد(Banning, 2002). لازم به ذکر است که در انتخاب خبرگان، از افرادی در پژوهش استفاده شد که دارای تجربه چندین ساله در این حوزه هستند و همچنین، با توجه به ماهیت مقوله خط‌مشی گذاری، جزء بازیگران تقنینی و یا اجرایی هستند. چراکه با توجه به اقتضائات ماهیتی رشته خط‌مشی گذاری و به‌ویژه خط‌مشی گذاری تعاملی در ایران، حوزه بازیگران و گروه‌های ذینفع مربوط در داخل کشور کاملاً متنوع و متکثر است. لذا پژوهشگر در تدوین چارچوب موردنظر، ناگزیر به در نظر گرفتن بازیگران اصلی (خبرگان مشارکت‌کننده در پژوهش) در تدوین چارچوب خط‌مشی گذاری تعاملی در حوزه مبارزه با پول‌شویی است که این بازیگران عبارت‌اند از: اداره مبارزه با پول‌شویی بانک مرکزی؛ هیئت نظارت بانک مرکزی؛ روسای ادارات مبارزه با پول‌شویی بانک‌های دولتی، خصوصی، مؤسسات مالی و اعتباری، بانک‌های مشترک و خارجی در ایران؛ اعضای شورای عالی مبارزه با پول‌شویی (مرکز اطلاعات مالی و مبارزه با پول‌شویی)؛ اعضای کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی و ریاست مرکز پژوهش‌های مجلس؛ مجمع تشخیص مصلحت نظام؛ ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی (ریاست جمهوری)؛ وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران؛ سازمان بازرسی کل کشور؛ رؤسای دفاتر مبارزه با پول‌شویی سازمان‌ها از جمله: سازمان مالیات، بیمه مرکزی،

سازمان بورس و اوراق بهادار و...)؛ اعضای شورای پول و اعتبار، افراد باتجربه و متخصص هیئت دولت و کمیسیون اقتصادی دولت در رابطه با پول‌شویی و واحدها و گروه‌های همکاری بین‌المللی فعال در جمهوری اسلامی ایران در مبارزه با پول‌شویی. بر اساس قانون مدیریت خدمات کشوری وزارتخانه‌های ایران را می‌توان به گروه حاکمیتی، گروه اجتماعی فرهنگی، گروه خدماتی و گروه اقتصادی تقسیم کرد که در این بین چون بخش‌های داخل و خارج از دولت باید مد نظر قرار گیرد در حوزه نظارت علاوه بر ناظران مستقر در دولت از نهادهایی چون سازمان بازرسی نیز استفاده خواهد شد. برای گروه اقتصادی بانک‌های مرکزی، صنعت و معدن، سپه، کشاورزی و پارسیان انتخاب شدند. بیمه مرکزی و سازمان مالیات و امور دارایی از گروه خدماتی انتخاب گردیدند. در گروه حاکمیتی مجمع تشخیص مصلحت نظام؛ ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی (ریاست جمهوری) و تعدادی از کارمندان سازمان بازرسی کل کشور انتخاب شدند. همچنین، تعدادی از اساتید دانشگاه مسلط به این حوزه به همراه تعدادی از کارمندان وزارت علوم تحقیقات و فناوری نیز به نمایندگی از اقشار فرهنگی انتخاب شدند.

جدول ۱- جامعه آماری تحقیق

شرح	تعداد منتخبین
بانک مرکزی	۱
بانک های دولتی و خصوصی	۵
مجمع تشخیص مصلحت نظام	۱
شورای پول و اعتبار	۱
افراد باتجربه و متخصص هیئت دولت و کمیسیون اقتصادی دولت در رابطه با پول‌شویی	۳
شورای عالی مبارزه با پول‌شویی (مرکز اطلاعات مالی و مبارزه با پول‌شویی)	۱
واحدها و گروه‌های همکاری بین‌المللی فعال در جمهوری اسلامی ایران در مبارزه با پول‌شویی	۱
بیمه مرکزی و سازمان مالیات و امور دارایی	۲
خبرگان دانشگاهی	٤
سازمان بازرسی کل کشور	۲

یافته‌های تحقیق

پس از بررسی مطالعات کتابخانه‌ای و اسناد بالادستی در حوزه مبارزه با پول‌شویی، مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته موردبررسی قرار می‌گیرند. با انجام مصاحبه‌ها، به‌منظور استخراج

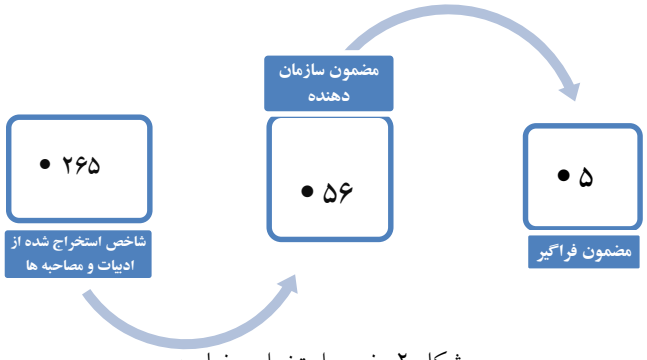
تم‌های(مضامین) اصلی در مرحله اول و دوم، نوار ضبط‌شده به‌طور دقیق تایپ شد. سپس تم‌های مربوط به گزاره‌های هر مصاحبه استخراج و در جداول مربوطه درج شدند. نتیجه این مرحله استخراج ۲٦٥ گزاره بود که برای هریک مفهومی به‌عنوان کد تعریف شد. در مرحله بعد [مرحله ۳] جستجوی تم‌ها مورد اقدام قرار می‌گیرند. این مرحله شامل دسته‌بندی کدهای مختلف در قالب تم‌های بالقوه و مرتب کردن همه خلاصه داده‌های کدگذاری شده در قالب تم‌های مشخص شده است. در واقع تحلیل کدها را شروع کرده و در نظر می‌گیریم که چگونه کدهای مختلف می‌توانند برای ایجاد یک تِم کلی‌ترکیب شوند. به دلیل اینکه، حجم گزاره‌های به‌دست‌آمده از مراحل اول و دوم، بسیار زیاد بوده، لذا دسته‌بندی کدهای مختلف در قالب تم‌های بالقوه و مرتب کردن همه خلاصه داده‌های کدگذاری شده در قالب تم‌های مشخص شده انجام می‌گیرند [مرحله سوم]. سپس در مرحله بعد [مرحله چهار] بازبینی تم‌ها انجام می‌شود. این مرحله زمانی شروع می‌شود که مجموعه‌ای از تم‌ها را ایجاد و آن‌ها را مورد بازبینی قرار دهیم. این مرحله شامل دو مرحله بازبینی و تصفیه تم‌ها است. مرحله اول شامل بازبینی در سطح خلاصه‌های کدگذاری شده است. در مرحله دوم اعتبار تم‌ها در رابطه با مجموعه داده‌ها در نظر گرفته می‌شود. در مرحله بعد [مرحله پنج]، تعریف و نام‌گذاری تم‌ها صورت می‌گیرد. این مرحله زمانی شروع می‌شود که یک نقشه رضایت‌بخش از تم‌ها وجود داشته باشد. در این مرحله، تم‌هایی را که برای تحلیل ارائه‌شده‌اند، تعریف و مورد بازبینی مجدد قرار می‌گیرند، سپس داده‌ها داخل آن‌ها را تحلیل می‌شوند. به‌وسیله تعریف و بازبینی کردن، ماهیت آن چیزی که یک تِم در مورد آن بحث می‌کند مشخص شده و تعیین می‌گردد که هر تِم کدام جنبه از داده‌ها را در خود دارد (Braun & Clarke, 2006: 92). نتایج این مراحل در جدول ۲ مرقوم شده‌اند. سپس در مرحله آخر [مرحله شش]، تحلیل پایانی و تدوین چارچوب صورت می‌گیرد که هریک از مراحل، مطابق با مراحل خط‌مشی گذاری تعاملی در شکل ۱؛ در نمودارهای ۱ تا ۵ نمایه شده‌اند.

جدول ۲- مضامین فراگیر و سازمان دهنده

ردیف	مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده
۱	مسائل اساسی و استراتژیک	توجه به سیاست‌های کلی نظام؛ وضعیت قوانین و خط‌مشی‌های مبارزه با پول‌شویی و فساد؛ تصمیم‌گیری کامل و جامع؛ نحوه تعامل نهادهای خط‌مشی گذار در مبارزه با پول‌شویی؛ کارآمدی دستگاه‌های مؤثر در مبارزه با پول‌شویی؛ مدیریت دستگاه‌ها و نهادها؛ پاسخگویی مدیران و سازمان‌ها؛ آسیب‌شناسی گلوگاه‌های مبارزه با فساد؛ احصای تجربیات خارجی؛ سیاست پژوهی خط‌مشی؛ دانش‌بنیان سازی نهادهای مؤثر؛ همسوسازی اقدامات با ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود؛ توجه به مسائل مهم بین‌المللی از جمله تحریم‌ها؛ برقراری ارتباطات مستقیم میان نهادهای خط‌مشی گذار و مؤثر
۲	نوعِ مناسب دستورکار	دستورکارگذاری متعادل؛ دستورکارگذاری صحیح و به‌موقع؛ مدل "ترکیبی" مدل مناسب خط‌مشی گذاری؛ مدل فرآیند محور نه سیاست محور؛ دستورکارگذاری همراه با ایدئولوژی؛ شبکه محور بودن؛

		اهداف و برنامه‌های دستگاه‌های خط‌مشی گذار؛ مرجعیت دستگاه‌های خط‌مشی گذار؛ عدم شکاف میان تدوین و اجرای خط‌مشی؛ بررسی روشمند مسائل در نهادهای خط‌مشی گذار؛ توجه به شفافیت برنامه‌ها
۳	زمینه‌های محیطی حاکم	توپولوژی منطقه؛ زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و...؛ میزان مشارکت و تعامل نهادهای داخلی با نهادهای بین‌المللی؛ هماهنگی دستگاه‌ها و نهادها؛ ارتباط میان نهادهای مؤثر در مبارزه با پول‌شویی با یکدیگر و مردم؛ نقش بازدارندگی مردم؛ مشارکت عمومی در خط‌مشی گذاری؛ اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی عموم مردم؛ آزادی عمل نهادهای مجری و مجریان؛ سازگاری قوانین و خط‌مشی‌های مبارزه با پول‌شویی؛ جریان ارتباطی نهادهای خط‌مشی گذار با سایر بخش‌ها و اقشار
٤	بازیگران تأثیرگذار	ارگان‌ها و نهادهای خط‌مشی گذار؛ گروه‌های ذی‌نفوذ؛ تأثیر جریان‌های سیاسی-اجتماعی-فرهنگی؛ نهادهای نظارتی و بازرسی؛ نهادهای بین‌المللی؛ تعاونی‌ها، اصناف و اتحادیه‌ها؛ صندوق‌های سرمایه‌گذاری؛ بانک‌ها و مؤسسات پولی و مالی و اعتباری؛ بازارهای سرمایه و بنگاه‌ها؛ ظرفیت‌های عموم مردم
٥	ارزش‌های محوری حاکم	رویکرد دینی و ارزشی؛ حفظ ارزش‌ها و فرهنگ اسلامی ایرانی؛ هم‌راستایی و یکپارچگی خط‌مشی‌ها؛ انسجام خط‌مشی‌های مبارزه با پول‌شویی؛ جامعیت خط‌مشی‌ها؛ رعایت اصول حرفه‌ای در خط‌مشی گذاری؛ تبادل اطلاعات، استانداردها و قوانین بین‌المللی؛ حفظ استقلال ملی؛ توجه به مسائل منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای؛ برنامه‌ریزی راهبردی

همان‌طور که توضیح داده شد، در این مرحله نیاز است تا بازبینی تم‌ها انجام شوند. بدین منظور، ابتدا چارچوب مفهومی را ترسیم می‌نماییم. این چارچوب مبنایی است که طرح کلی پژوهش بر آن استوار است. به‌عبارتی‌دیگر، این چارچوب، شبکه‌ای از روابط بین متغیرهایی است که بر اساس نتایج مصاحبه‌ها، مشاهدات و یا بررسی پیشینه پژوهش، شناسایی شده‌اند. در واقع، بررسی پیشینه تحقیق مبنای منسجمی برای تدوین یک چارچوب مفهومی را بیان می‌دارد. چارچوب مفهومی روابط بین متغیرها را برقرار، و نوع تئوری‌هایی را که این نوع روابط را تأیید کرده‌اند مشخص و ماهیت و جهت روابط را تبیین می‌کند (دانایی‌فرد و الوانی، ۱۳۸۹). در این تحقیق با بررسی مصاحبه ها و ادبیات داخلی و بین‌المللی، ۲٦٥ شاخص شناسایی شدند و از ۲٦٥ شاخص استخراج‌شده، ٥٦ مضمون سازمان دهنده و ۵ مضمون فراگیر استخراج شد.

شکل ۲- نحوه استخراج مضامین.

برای سنجش چارچوب حاصله از ٤٠ نفر از اساتید در خصوص چارچوب و رابطه صحیح مضامین سؤال شد که روایی چارچوب مجدد توسط این خبرگان مورد تأیید قرار گرفت و قابلیت چارچوب در هر بعد مورد سؤال قرارگرفته است. لازم به ذکر است مضامین فراگیر، ابعاد چارچوب، مضامین سازمان دهنده، متغیرهای چارچوب و مضامین اساسی، شاخص‌های چارچوب می‌باشند که تشریح چارچوب در نمودارهای ۱ تا ۵ ارائه خواهد شد.

لازم به ذکر است که برای تدوین چارچوب موردنظر، تنها به روند پژوهش اکتفا نشده است بلکه سعی شده است با استفاده از مراحل خط‌مشی‌گذاری تعاملی که در شکل ۱ بررسی‌شده‌اند، فرآیند تدوین چارچوب را تنظیم و مطابق با مراحل آن ترسیم نمود. از همین رو، مطابق با هریک از مراحل فرآیند خط‌مشی گذاری تعاملی، چارچوب خط‌مشی گذاری تعاملی برای مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری جمهوری اسلامی ایران را تدوین می‌نماییم. همچنین؛ با توجه به اینکه محدوده موضوعی این تحقیق در راستای «تدوین» می‌باشد، لذا مرحله ششم –اجرا و ارزیابی– فرآیند خط‌مشی گذاری تعاملی در تدوین چارچوب‌ها در نظر گرفته نمی‌شود و مطابق با هر پنج مرحله اصلی، چارچوب‌ها ترسیم می‌شوند. باتوجه به مضامین حاصله و همچنین جایگاه های هریک از بازیگران اصلی این حوزه، سعی نمودیم چارچوب حاصله را با توجه به مراحل خط‌مشی گذاری تعاملی، ترسیم نماییم. بدین منظور، لازم است تا نکاتی را در رابطه با این موارد بیان کنیم:

مهم‌ترین و اصلی‌ترین خط‌مشی گذاران حوزه مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری ج.ا.ا در نمودار ۱ نمایه شده اند. این بازیگران دارای نقش های حاکمیتی، بالادستی، اجرایی و حمایتی می باشند که در راستای تدوین خط‌مشی‌های مربوطه، ایفای نقش می نمایند. در این میان، شورای عالی مبارزه با پول‌شویی و بانک مرکزی ج.ا.ا، مراجع خط‌مشی گذاری و قانون گذاری هستند و مرکز اطلاعات مالی و مبارزه باپول‌شویی وزارت امور اقتصادی و دارایی؛ مرجع نظارت فنی، عملیاتی و مدیریت اجرایی مبارزه با پول‌شویی در کشور است. بانک مرکزی مبتنی بر شاخص‌ها و معیارهای خود، سالانه نسبت به ارزیابی عملکرد بانکها درخصوص کیفیت و کمیت اجرای قوانین و مقررات مبارزه با پول‌شویی اقدام می‌نماید، مرکز اطلاعات مالی و مبارزه باپول‌شویی وزارت امور اقتصادی و دارایی نیز با اجرای فازهای پروژه مدیریت مبارزه با پول‌شویی، بر اساس گزارش عملکردهای دریافتی از بانک‌ها به ازاء هر فعالیت تعریف شده در موضوعات مختلف، بر عملکرد بانک‌ها نظارت نموده و گزارش امتیازات آن را در مقاطع زمانی یکساله ارائه می‌دهد. بازیگران اصلی و روابط بین آن ها در نمودارهای ۱ تا ۵ ترسیم شده اند. لازم به ذکر است که فلش های ترسیم شده در نمودارها، نشان دهنده تبادل دوطرفه اطلاعات می باشند که نقش

کلیدی هریک از دستگاه های ذینفع در مسئله مبارزه با پولشوئی در نظام بانکداری مشخص شده است.

اجزا و عناصر کلیدی الگوی پیشنهادی در قالب چرخه ی خط مشی گذاری تعاملی بشرح ذیل استخراج شد:

گام اول؛ شناسایی: مطابق با مرحله اولِ چرخه خط مشی گذاری تعاملی، در این مرحله مقدماتی بایستی فرآیند را برحسب پیچیدگی و وابستگی مشخص کرد. نمودار ویژگی‌های فرآیند باید به کمک تحلیل‌گران موقعیت رسم شود و بر مبنای آن نمودار، می‌توان برآوردهای اولیهٔ فرآیند را انجام داد. در این مرحله مصاحبه شوندگان به عوامل عمده ای در خصوص تعامل ذینفعان اشاره کردند. همانطور که ملاحظه می شود، تمامی بازیگران موثر در خط مشی گذاری در مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری همراه با روابط و تعاملات مربوطه در نمودار ۱ تدوین شده اند. به عنوان مثال از آنجا که مشروعیت سیاست ها و خط مشی های مصوب شورای عالی از طریق دستگاه رهبری نظام و از اختیارات ولی فقیه است، این بخش از فرایند مشروعیت بخشی توسط رهبری براساس قانون اساسی انجام گرفته و بعد توسط رئیس شورای عالی ابلاغ می شود. همچنین سایر اجزای این فرایند به همین صورت توسط سایر عناصر در مرحله رصد، به منظور مسئله یابی، در کمیسیون اقتصادی و مرکز پژوهش های مجلس به منظور سیاست پژوهی، تدوین می شود.

گام دوم؛ ابتکار عمل: این مرحله‌ای است که در آن فرآیند رسماً آغاز می‌شود. مشارکت‌کنندگان (خط مشی گذاران) اصلی به ارائه راهکارها و پیشنهادهای کاربردی در مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری، اتخاذ سازوکارهای پیگیری، بررسی موضوعات و مسائل رصد شده می پردازند. این مرحله در نمودار ۲ به تصویر کشیده شده است.

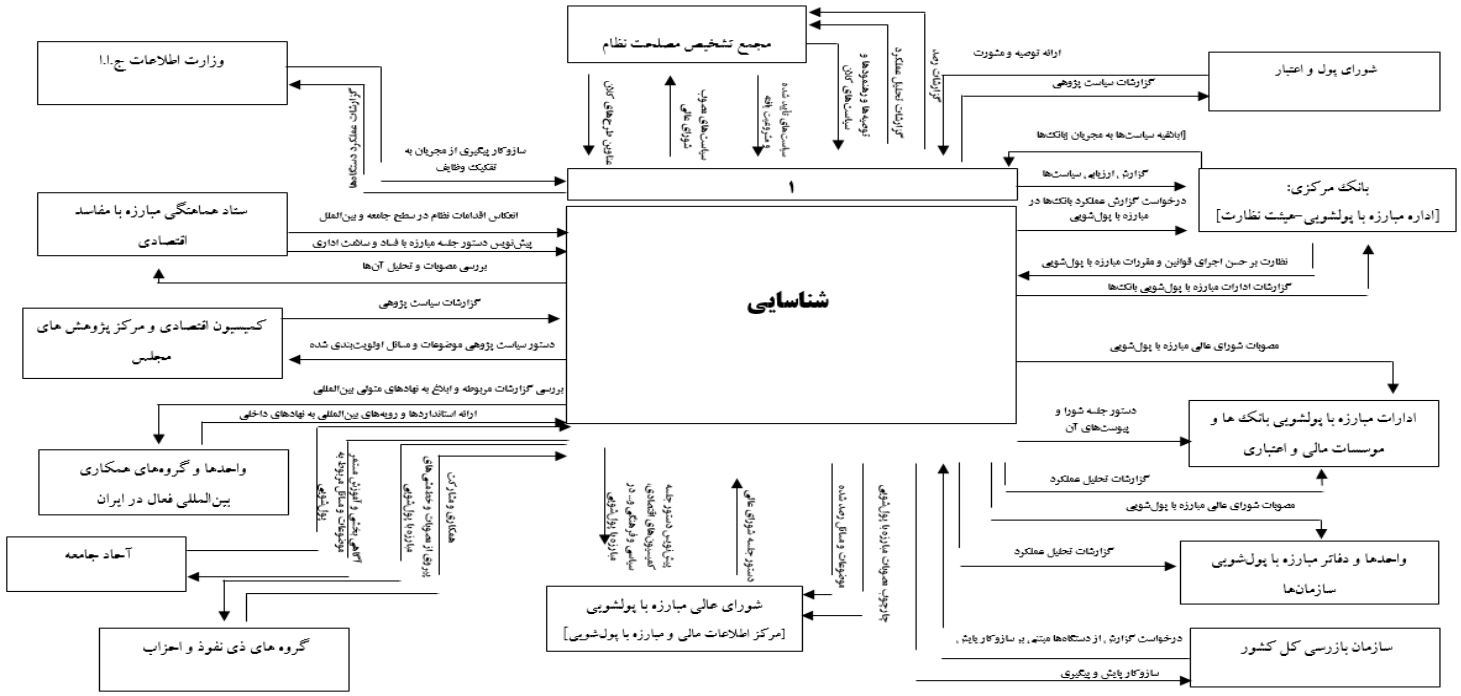
گام سوم؛ تدوین چشم انداز مشترک: در این مرحله باید تعیین شود که آیا می‌توان اجماع را در میان بخش‌ها به‌دست آورد یا نه؟ از مشارکت‌کنندگان (خط مشی گذاران) انتظار می‌رود که بر سر یک تعریف مشترک از مسائل و اهداف مورد نظر توافق کنند. مطابق با نظرات مصاحبه شوندگان، در این مرحله عمده ترین فعالیتی که انجام می شود، تهیه پیش‌نویس دستور جلسه مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری است. در این مرحله بازیگرانی که نقش اساسی ای در مبارزه با پول‌شویی را دارند، «نقشه راه» اصلی در مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری را تدوین می نمایند. این موارد در نمودار ۳ به تصویر کشیده شده اند.

گام چهارم؛ حل مسئله مشترک (بررسی ایده ها): در این مرحله، نظرات و ایده‌های هریک از شرکت‌کنندگان (خط مشی گذاران)، قبل از اقدام موردبررسی قرار می‌گیرند. با توجه به اینکه مقوله مبارزه با پول‌شویی یکی از اصلی ترین مصادیق مبارزه با فساد اداری است، لذا نهادهای

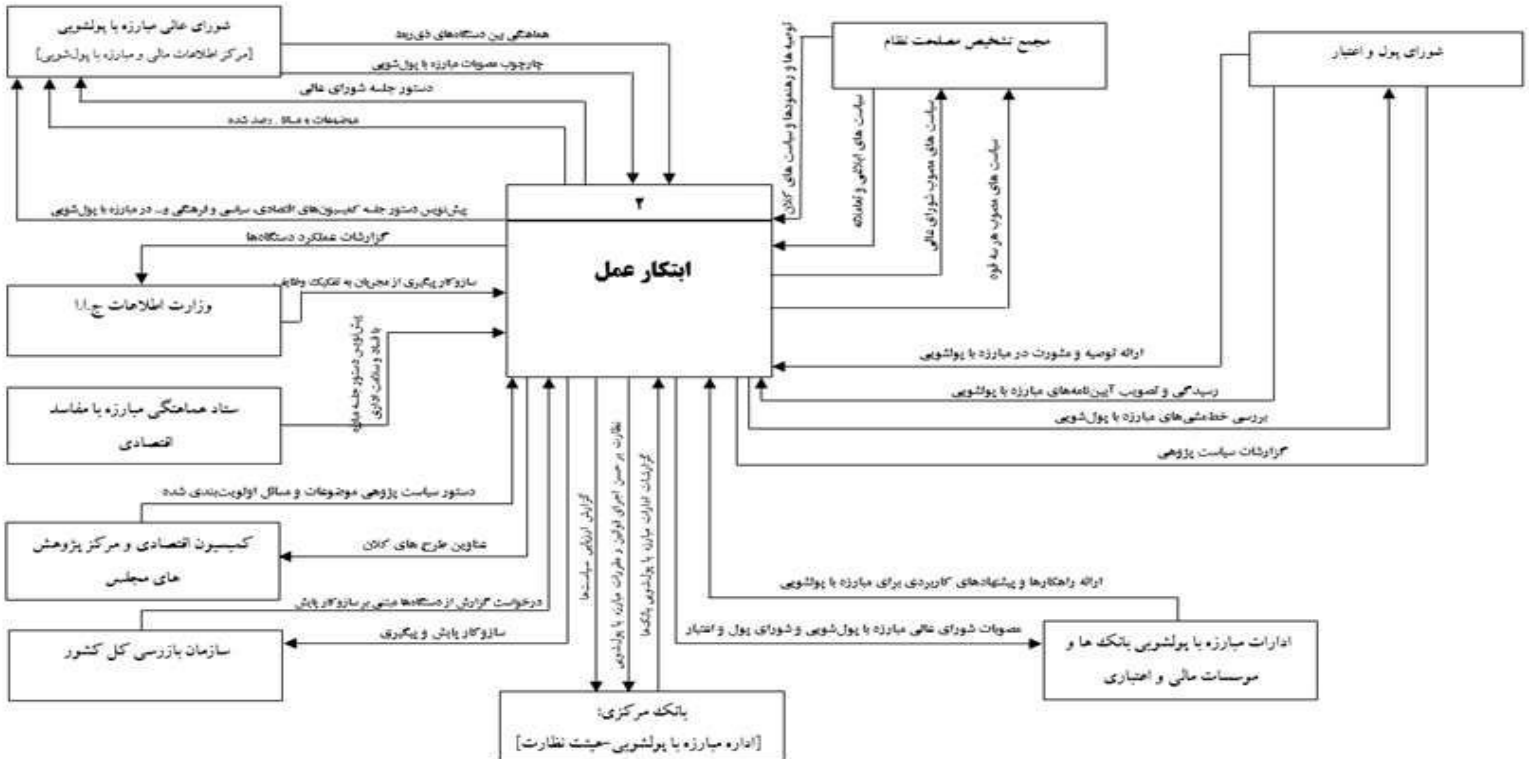
بالادستی و تصمیم گیرنده، اطلاعات را جمع آوری و تجزیه و تحلیل می نمایند. بعبارتی کلی تر، مکانیزم ها و سازوکارهای مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری؛ اتخاذ و مورد بررسی قرار می گیرند تا "مرحله تدوین" چرخه خط مشی گذاری شکل گیرد. موارد و روابط اصلی در نمودار ٤ به تصویر کشیده شده اند.

گام پنجم؛ تصمیم‌گیری: در این مرحله تصمیم رسمی آغاز می‌شود و میزان حمایت از تصمیم در میان تعداد زیادی از بخش‌ها تعیین می‌شود. با توجه به زمینه های محیطی، تمامی بازیگران موثر در مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری ج.ا.ا و نقش کلیدی هریک از آن ها در نمودار ۵ مشخص شده اند. با بررسی مضامین سازمان دهنده مشخص می شود که هر تِم کدام جنبه از داده‌ها را در خود دارد. لذا با بازبینیِ ماهیت تم ها، مضامین فراگیر استخراج شدند. این مضامین عبارتند از: مسائل اساسی و استراتژیک، نوعِ مناسب دستورکار، زمینه‌های محیطی حاکم، بازیگران تأثیرگذار و ارزش‌های محوری حاکم که با در نظر گیری رسالت و ماموریت هریک از نهادها، در نمودار ۵ مرقوم شده اند.

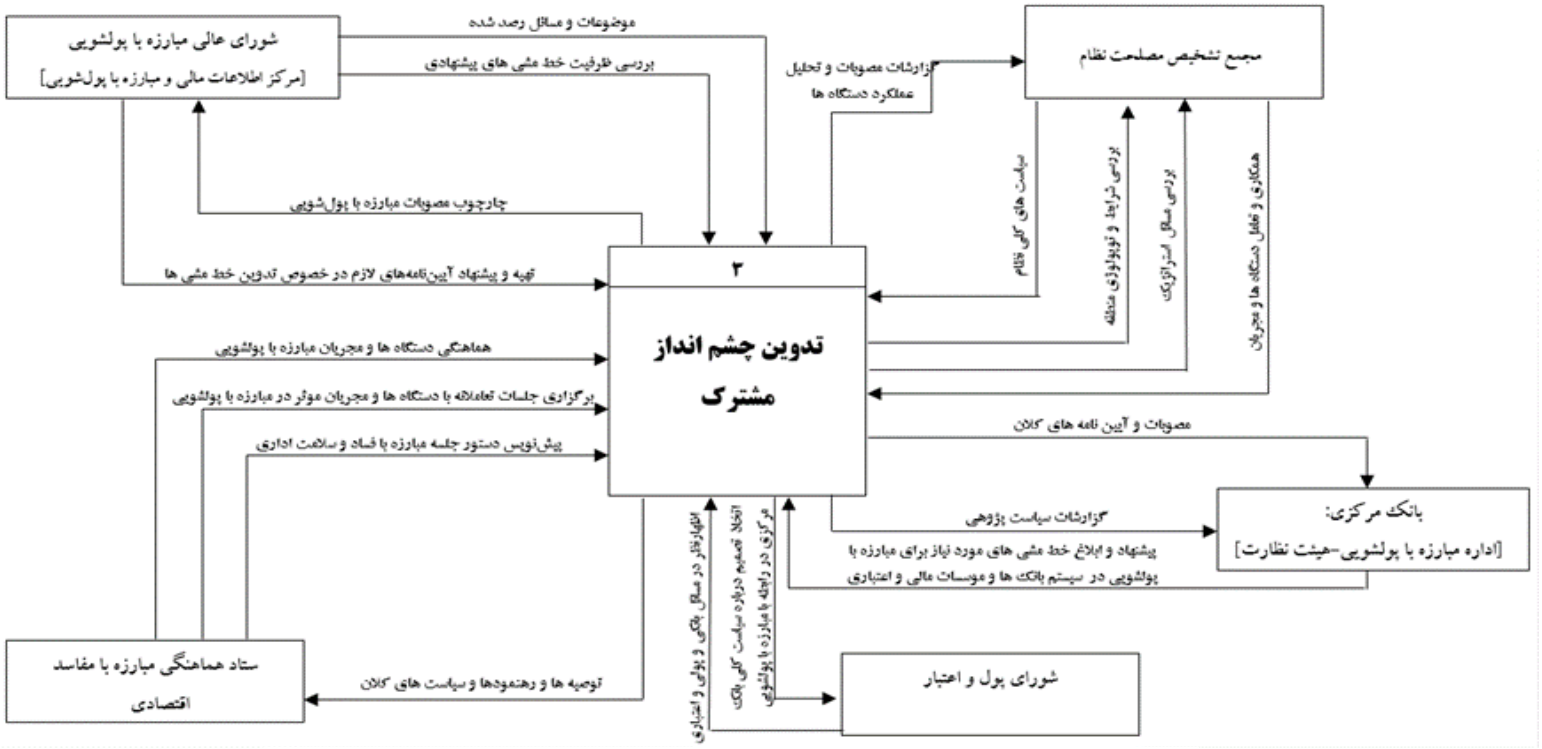
همان طور که در قبل توضیح داده شد، با توجه به اینکه پژوهش حاضر در مرحله «تدوین» چرخه خط مشی گذاری است، لذا مرحله ششم (اجرا و ارزیابی) در این پژوهش مدنظر قرار نمی گیرد و تنها مرحله تدوین و مباحث مربوط به آن مورد بررسی قرار می گیرند. همچنین، در توصیه های سیاستی به پژوهشگران آتی توصیه می‌شود تا پژوهش‌های مورد نظرشان در دو حوزهٔ مهم «اجرا و ارزیابی» را مورد تحقیق و پژوهش قرار دهند.

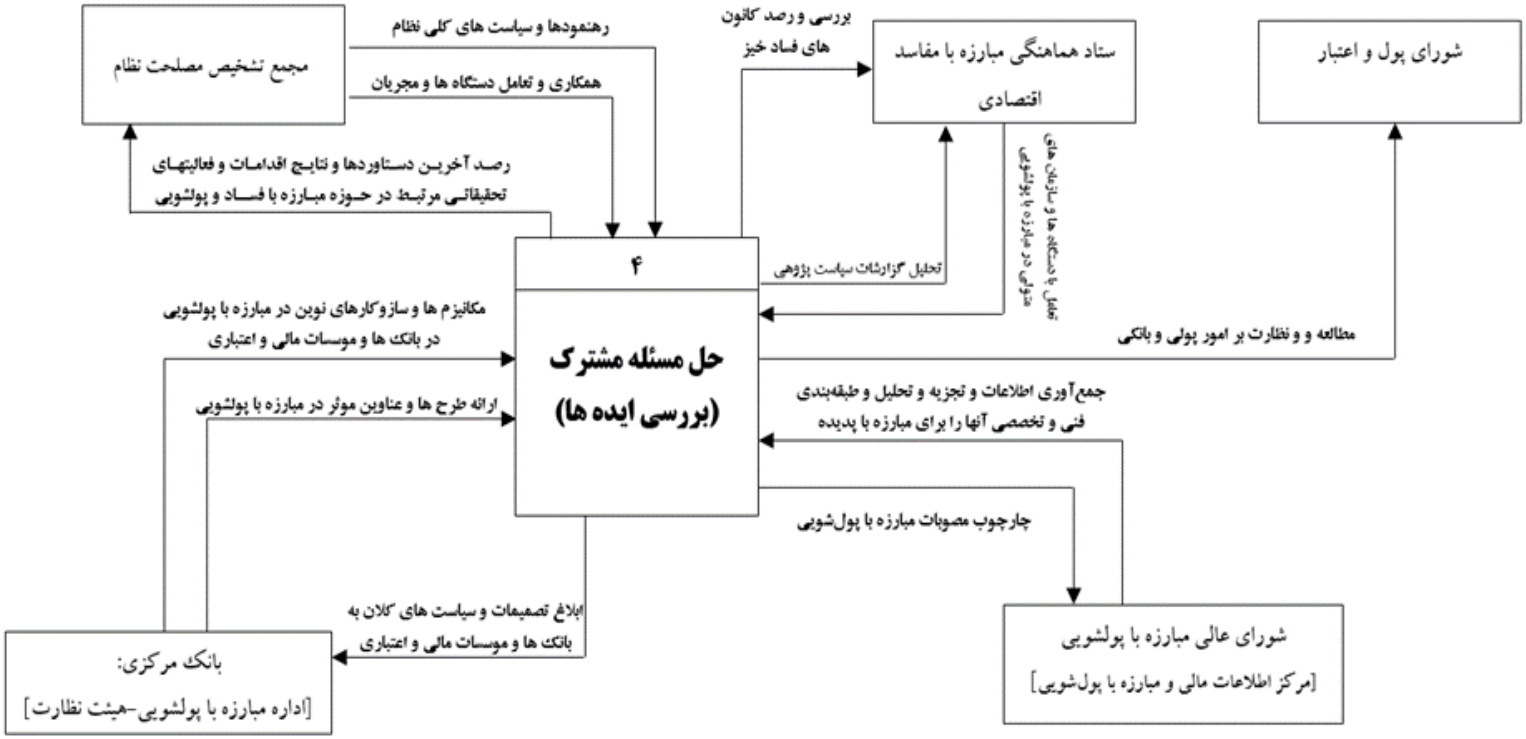
نمودار ۱- مرحله اول: شناسایی [تعیین فرآیند و روابط هریک از مشارکت‌کنندگان].

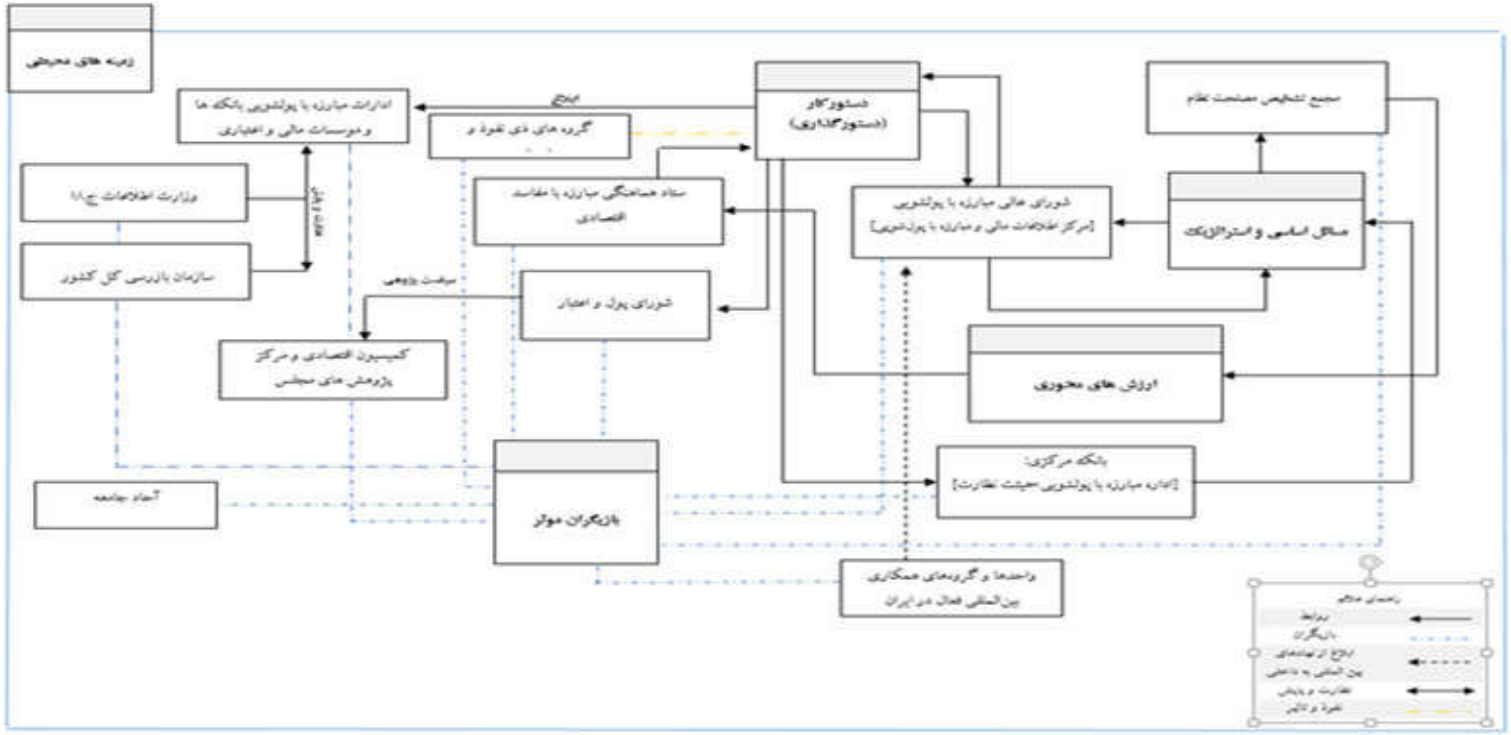
نمودار ۲- مرحله دوم: ابتکار عمل [آغاز فرآیند به‌صورت رسمی].

نمودار ۳- مرحله سوم: تدوین چشم انداز مشترک [تعریف مشترکِ اهداف و مسائل].

نمودار ٤- مرحله چهارم: حل مسئله مشترک [بررسی ایده‌ها و نظرات هر یک از مشارکت‌کنندگان فرایند].

نمودار ۵- مرحله پنجم: تصمیم‌گیری [آغاز تصمیم رسمی و تعیین میزان حمایت از تصمیم در میان بخش‌ها].

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف تدوین چارچوب خط‌مشی گذاری تعاملی برای مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری جمهوری اسلامی ایران انجام گرفته است. در بیشتر کشورها، نظام بانکی مهم‌ترین بخش از سیستم مالی محسوب می‌شود. این سیستم نقش اساسی در تسهیل پرداخت‌های داخلی و بین‌المللی دارد و به‌عنوان واسطه بین سپرده‌گذاران و وام‌گیرندگان عمل کرده، محصولات و خدمات مالی دیگری را نیز ارائه می‌دهد. بر این اساس، نظام مبارزه با پول‌شویی یک کشور باید از بانک‌ها شروع شود. با توجه به نقش حیاتی بانک‌ها در سیستم مالی، نه‌تنها لازم است هر بانک به‌منظور مقابله با خطرات پول‌شویی، برنامه مؤثر ضد پول‌شویی داشته باشد؛ بلکه به‌منظور حفظ سلامت و امنیت سیستم مالی، هر کشور باید دارای یک نظام مؤثر ضد پول‌شویی باشد که استانداردهای بین‌المللی در آن لحاظ شده باشد. این مهم، نیازمند یک چارچوب کاملی است تا بر مشکلات ناشی از عدم وجود آن فائق آید. از همین رو، در این مقاله سعی شد تا با استفاده از روش کیفی، چارچوب حاصله تدوین شود. فرآیند کار این پژوهش بر اساس مطالعه پیشینه و مباحث مربوط به خط‌مشی گذاری تعاملی و مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری و نظرسنجی از خبرگان بوده است؛ که با توجه به مطالعه ادبیات پژوهش و مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، ۲٦۵ شاخص استخراج‌شده که ٥٦ مضمون سازمان دهنده و ۵ مضمون فراگیر شناسایی شدند که با استفاده از نمودارها، بازیگران اصلی و روابط بین آن ها؛ نمایه شدند. از نتایج مهم در این تحقیق می‌توان به این مقوله اشاره کرد که خط‌مشی گذاری تعاملی به‌عنوان ریل‌گذاری برای حرکت قطار توسعه و پیشرفت کشور است. در قبل نیز اشاره شد که اکثر کشورهای توسعه یافته و پیشرفته دنیا نیز از آن به منزله مکانیزم اصلی فرآیند توسعه استفاده می نمایند. از همین رو، نیاز است تا کشورهای درحال توسعه ای همچون جمهوری اسلامی ایران نیز در راستای بهره گیری از این چنین مکانیزم هایی تلاش نمایند. اما باید توجه داشت که در اکثر موارد، کشورهای قدرتمندی که نفوذ قابل‌توجهی در سازمان‌های نظارتی و اجرایی بین‌المللی دارند، اغلب به‌صورت القایی، خط‌مشی‌هایی را تدوین کرده و کشورهای دیگر را در حالت اضطرار قرار می‌دهند. به‌عبارت‌دیگر، وضع به‌گونه‌ای رقم می‌خورد که با القائاتی که از سوی این سازمان‌ها صورت می‌گیرد، کشورهای دیگر هیچ حق انتخابی جز گزینه‌ی موردنظر آنان نخواهند داشت و در عمل، اختیاری برای تعین مسیر نداشته و همواره در زمین آن‌ها بازی خواهند کرد. چراکه مهم‌ترین دلیل و یا بهانه این سازمان‌ها، نبود خط‌مشی‌ها و قوانین بازدارنده صریح و شفاف در حوزه مبارزه با پول‌شویی است. از همین رو؛ چارچوب تدوین‌شده در حوزه خط‌مشی گذاری تعاملی در مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری جمهوری اسلامی ایران می‌تواند این مسائل را به حداقل رسانده و با مشارکت و تعامل دستگاه‌های مجری و آحاد جامعه، خط‌مشی‌هایی را

تدوین و اجرا نماید که موردپذیرش و توافق همگان است. از دیگر نتایج این تحقیق می‌توان به نقش «تعاملی» و «مشارکتی» مردم و سایر اقشار جامعه اشاره کرد که برای نخستین بار، نقش مستقیم و سازنده‌ای را در فرآیند خط‌مشی گذاری خواهند داشت. در متون علمی تأکید شده است که از اولین و اصلی‌ترین پیش‌شرط‌های تحقق دموکراسی در جامعه، مشارکت و تعامل مردم در امور قانون‌گذاری و تصمیم‌گیری است. خط‌مشی گذاری تعاملی که از جدیدترین و مهم‌ترین نظریه‌های دانش خط‌مشی گذاری است، این پیش‌شرط اساسی را مورد مداقه قرار داده و فرصتی را برای ایجاد خط‌مشی از طریق بحث و گفتگو و مشارکت فراهم می‌کند. با توجه به شرایط خاص جمهوری اسلامی ایران در عرصه مبارزه با پول‌شویی، به یک رویکرد جامع و چندبعدی نیاز است تا در مبارزه با آن مفید باشد. چارچوب خط‌مشی گذاری تعاملی در مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری ج.ا.ا موجب می‌شود که راهبردهای مؤثری اتخاذ گردند تا علاوه بر نهادهای مجری در مبارزه با پول‌شویی، سایر آحاد جامعه نیز مثمرثمر باشند. این مقوله بر این فرض استوار است که وقتی بخش‌های (قوای) سه‌گانه با سایر نهادهای خط‌مشی گذار مؤثر، نقش فعالی را در ایجاد خط‌مشی ایفا می‌کنند، احتمال بیشتری خواهد داشت تا نتایج آن را بپذیرند. به عبارتی کلی‌تر، چارچوب خط‌مشی گذاری تعاملی در مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری ج.ا.ا، فراهم‌کننده تدابیر مشارکت جویانه و مدیریتی‌ای است که با اشراف اطلاعاتی و با بهره‌گیری از مشارکت‌های تعاملانه بازیگران مؤثر؛ در راستای نیل به اهداف مربوطه، مثمرثمر خواهد بود.

توصیه‌های سیاستی

۱. قبل از به‌کارگیری و اجرایی ساختن چارچوب، نیاز است تا برنامه‌ها و خط‌مشی‌های فعلی مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری ج.ا.ا موردبازنگری و بازتعریف قرار گیرند تا بتوان شرایط را برای به‌کارگیری چارچوب تسهیل ساخت.
۲. ترغیب نهادها و دستگاه‌های مجری و خط‌مشی گذار در تعامل و همکاری در مبارزه با پول‌شویی
۳. چارچوب حاصله و روابط مربوط به آن، باید در حوزه عمل موردبررسی و اجرا قرار گیرند تا ملاحظات و ارزشیابی‌های لازم صورت گیرند.
٤. استفاده از ظرفیت‌های نخبگان برای کاربردی شدن چارچوب، بسیار مهم و ضروری است. از همین رو، توصیه می‌شود تا مسئولان امر؛ بیش‌ازپیش به این مقوله توجه نمایند.
۵. حفظ استقلال و ارزش‌های ملی از جمله مهم‌ترین و حیاتی‌ترین مضامینی بودن که در این تحقیق نیز به آن‌ها اشاره شد. به دلیل ماهیت چندجانبه‌ای پدیده «پول‌شویی» توصیه می‌شود

تا مسئولان امر، همواره در خط‌مشی‌ها و تصمیمات کلان ملی و فراملی؛ به این مقوله توجه ویژه‌ای داشته باشند.

٦. پیشنهاد می شود تا نهادهای بالادستی و خط‌مشی گذار، ترتیباتی را اتخاذ نمایند تا مکانیزم های مشارکت مردم در فرآیند خط‌مشی گذاری در مبارزه با پول‌شویی فراهم شوند.

۷. به‌منظور به‌کارگیری و اجرایی نمودن چارچوب حاصله، توصیه می‌شود میزان تعامل بخش‌های حاکمیتی، دولتی، خصوصی، بین‌الملل، مردم‌نهاد مشخص و معین گردند.

۸. با توجه به اینکه نظریه خط‌مشی گذاری تعاملی از جدیدترین نظریه‌های دانش خط‌مشی گذاری است، لذا توصیه می‌شود از تجربیات کشورهایی همچون هلند -که پایه‌گذار این نظریه هستند- بهره‌گیری شود تا بتوان این نظریه را در سایر موضوعات مشارکتی نیز مورداستفاده قرار داد.

۹. با توجه به اهمیت موضوع مبارزه با پول‌شویی در داخل و خارج از کشور، نیاز است تا با همکاری دستگاه‌ها و نهادها؛ کارگروه‌های تحقیقاتی تشکیل گردند تا بتوانند با دستاوردهای پژوهشی معتبر در راستای مقابله همه‌جانبه با این پدیده شوم، مفید باشند.

۱۰. از آنجایی‌که هدف تحقیق حاضر در حوزه «تدوین» فرآیند خط‌مشی گذاری تعاملی در مبارزه با پول‌شویی بود، لذا توصیه می‌شود تا پژوهش‌های آینده، در دو حوزه «اجرا و ارزیابی» نیز به تحقیق و پژوهش بپردازند.

منابع

الف) فارسی

۱- انصاری پیرسرایی، زربخش (۱۳۹۲). بررسی راههای عملیاتی مقابله با پول‌شویی در سطح ملی و جهانی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان.

۲- صفدری، اکبر (۱۳۹۲). مفاهیم مقررات و روشهای مبارزه با پول‌شویی در سیستم بانکی. تهران: موسسه عالی مدیریت دانش.

۳- عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن؛ شیخ زاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. اندیشه مدیریت راهبردی، سال پنجم، شماره دوم، صص ۱۵۱-۱۹۸.

٤- موسوی، سید شاهین؛ معدنی، جواد. (۱۳۹٦). خط‌مشی‌های مبارزه با پول‌شویی در سیستم بانکداری کشورهای منتخب. تهران: دا.

ب) انگلیسی

5- Banning EB. Archaeological survey. New York; London: Kluwer Academic/Plenum Publishers; 2002.
6- Basel AML Index Report. (2016). Steinenring 60 | 4051 Basel, Switzerland | +41 61 205 55 11, info@baselgovernance.org | www.baselgovernance.org.
7- Boyatzis, R. E. (1998), Transforming qualitative information: thematic analysis and code development, Sage.
8- Braun, V. & Clarke, V. (2013), "Teaching thematic analysis: Overcoming challenges and developing strategies for effective learning",Qualitative Research in Psychology, Vol. 3, The Psychologist, 26 (2). pp. 120-123. ISSN 0952-8229.
9- C. van Woerkum. (1999). Interactive policy-making: The principles. The Journal of Agricultural Education and Extension, vol. 6, no. 4.
10- De Vries, M. (2005). Generations of interactive policy-making in the Netherlands. International Review of Administrative Sciences December 2005 vol. 71 no. (4) 577-591.
11- Driessen, P. J., Glasbergen, P & Verdaas, D. (2001). Interactive policy-making - a model of management for public works. European Journal of Operational Research, 2001, vol. 128, issue 2, 322-337.
12- Dye, T. R. (2017). Understanding Public Policy, 15rd Ed., Florida State University, Published by Pearson.
13- Edelenbos; J., Klok, P-J. & van Tatenhove, J. (2009). The institutional embedding of interactive policy making: Insights from a comparative research based on eight interactive projects in the Netherlands. American Review of Public Administration, Volume 39 - Issue 2 p. 125- 148.
14- Global Infrastructure Anti-Corruption Centre (GIACC). (2014). Corruption Information: What is corruption?. http://www.Giaccentre.org/what_is_corruption.php.
15- Gnutzmann, H; McCarthy, K & Unger, B. (2010). Dancing with the devil: Country size and the incentive to tolerate money laundering. International Review of Law and Economics, Volume 30, Issue 3, September 2010, Pages 244–252.
16- Hill, M. & Hupe, P. (2014). Implementing Public Policy: An Introduction to the Study of Operational Governance. Third Edition. SAGE Publications Ltd.
17- Lin, T.c. (2016). Financial Weapons of War. Minnesota Law Review, Vol. 100, p. 1377.
18- Nikoloska, S & Simonovski, I. (2012). Role of banks as entity in the system for prevention of money laundering in the Macedonia, Social and Behavioral Sciences 44 (2012) 453 – 459.
19- Rose-Ackerman, S & Carrington, P. (2013). Anti-corruption policy. Can International Actors Play a Constructive Role Carolina Academic Press.
20- Ryan, G. W. & Bernard, H. R. (2000), "Data Management and Analysis Methods", In Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (Eds.), Handbook of qualitative research (Pp.769-802.), Thousand Oaks, CA: Sage.
21- Srinagar, M.A. (2016). Anti-Money-laundering Policy of the Bank.The Jammu & Kashmir Bank Ltd. Pp.1-5.
22- Sullivan, K. (2015). Anti-Money Laundering in a Nutshell: Awareness and Compliance for Financial Personnel and Business Managers. 1st ed. Edition by Apress.
23- Transparency International (TI). (2017). CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2017. http://www.transparency.org/cpi2017#results-table.
24- Tummers, L. & Karsten, N. (2011), "Reflecting on the Role of Literature in Qualitative Public Administration Research: Learning from Grounded Theory", Administration & Society, published online 24 August 2011.
25- VAN Tatenhove, J; Edelenbos, J & Jan klok, P. (2010). POWER AND INTERACTIVE POLICY-MAKING: A COMPARATIVE STUDY OF POWER AND INFLUENCE IN 8 INTERACTIVE PROJECTS IN THE NETHERLANDS. The Authors. Public Administration © 2010 Blackwell Publishing Ltd.